

OB DRUGEM NOVEM LETU

Ko smo pred letom dni objavili zasnovo srednjih dveh strani Naše skupnosti in predstavili prve štiri avtorje, smo se omejili na »čiste« literarne ustvarjalce ter jih najavili šestnajst »in najbrž še koga«. Kolikor bolj pa smo se poglobljali v izrazno moč besede, si nismo mogli kaj, da ne bi prvimi pridružili tudi piscev memoarne literature in znanstvenikov. Tako smo že v prvem letu izhajanja našega izbora — skupaj s skupino v tej številki — predstavili šestintrideset avtorjev, med katerimi je osem takih, ki so ali delovali na več področjih ali pa so ustvarili več pomembnejših del ter njih predstavitev še ni končana. Prav zaradi izrednega števila avtorjev smo lahko od prve, slučajnostne skupine v vseh naslednjih številkah Naše skupnosti tematsko združevali avtorje. To pa je povzročilo, da petih od pred letom dni najavljenih avtorjev še nismo mogli predstaviti.

Zbiranje gradiva nas je opozorilo tudi na likovne ustvarjalce in ker obstajajo tehnične možnosti reprodukcije, bomo že v naslednji naši številki začeli vključevati v naš prikaz tudi likovnike. Tako se bo sicer zavlekla uresničitev celotne zamisli najbrž še za kako leto dni več, a pridobila bo na širini in globini izbora.

V prepričanju, da boste, dragi bralci, tudi naprej z zadovoljstvom prebirali ta del Naše skupnosti, naj vam iskreno zaželimo: SREČNO NOVO LETO 1976!

UREDNIŠKI ODBOR

FRANC LIPAH (1892 do 1952) je po rodu iz Dobrunj. Tako rekoč vse življenje je živel le za gledališče in bil od leta 1921 do svoje smrti član SNG v Ljubljani.

Bil je igralec, režiser, dramatik, prevajalec, publicist, vzgojitelj mlajših igračkih rodov in sodelavec amaterskih gledaliških skupin. Od njegovih gledaliških del je najbolj znana veseliga Glavni do-bitek. Kot spremljevalec tudi „zakulisnega“ življenja je zbiral anekdote, ki jih je leta 1938 izdal s Pirnatovimi ilustracijami v knjigi z naslovom GLEDALIŠKE ZGODBE.

GLEDALIŠKE ZGODBE

OBJAVLJAMO NEKAJ ANEKDOT IZ TE ZBIRKE

Ko se je po prevratu toliko govorilo o novi odski maniri, o novem načinu, o novi šdi igranja, so vprašali Ignacija Boštnika, če je za staro ali za novo šolo.

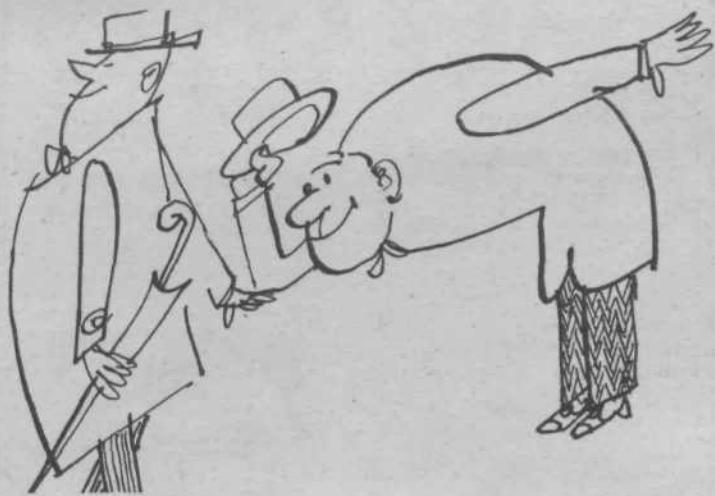
Boštnik je odgovoril: „Nisem navdušen za staro in tudi za novo ne — jaz sem navdušen samo za — dobro šolo.“

Neko sezono Lojzeta Potokarja in mene ni bilo točno na

„Torej tujega psa. Kaj vas pa briga tuj pes?“, „Pravilno, bi rekel tudi jaz, toda kaj brigam jaz tujega psa, bi vprašal?“

„Ali se vam blede?“ zaropče Šest v parterju.

„Poslušajte, prosim! Grem na skušnjo, to se pravi hitim, da ne bi zamudil. Kar začutim, da gre nekdo za mano. Pes je bil, bog ve odkod in bog ve, zakaj je silil za mano. Jaz hodim, on se mi prilizuje, jaz vpijem, on milo gleda, hočem ga suniti — on maha z repom. Naj gre z menoj, si mislim in ker sem se bal zanj,

skušnjo. Večkrat naju ni bilo. Včasih še netočno ne.

Režiser Šest je bil divji, kaznoval naju je in nato naju še dal v podlistek, češ, poglejte, kako se igralci smešno opravičujejo. Meni podtika v podlistku, da sem rekel, ko sem zamudil skušnjo — da mi je gospodinja umrla. To v splošnem vendar ni smešno. Toda v mojem primeru je smešno, ker se je moja gospodinja samo smejala, ko je čitala Šestov podlistek.

Pri Potokarju pa se ni nihče smejal, ker se ni mogel. Potokar se je namreč izgovarjal na psa. Pes pa se ne more smejati.

Takole je bilo: „Oprostite, da sem prišel malo prepozno, psa sem moral peljati na policijo,“ se je izgovarjal.

„Čigavega psa?“ zagodmja prof. Šest.

„Sam ne vem, čigavega,“ odgovori Potokar.

da se ne zgubi in v tujo roko, sem ga odpeljal na policijo. Smilil se mi je.“

„Kdo naj vam verjame te bajke! In kaj, če dovidite, bodo z njim na policiji?“ gode Šest.

„Če se jim smili tako, kot se je meni, ne vplijejo zdaj nad njim, kot vi nad mano, ki se vam prav nič ne smilim...“

Šest je bil premagan. Smejalo se je. In mi vsi.

KAKO SEM POSTAL RAVNATELJ DRAME

Večkrat so me že silili, da bi napisal tisto, kako sem postal ravnatelj Drame, češ da je res opomba vredno in da se bodo zaradi tega za nami smejali. Vendar sem odlašal, ker mi je bilo le preveč jasno, da se bodo tudi meni smejali, če še ne najbolj.

Zdaj pa, ko sem doživel take čase, da je smeh bolj redek med

nami kot pošten človek ne bom več odlašal.

Zgodilo se je, da me je nekega dne ravnatelj Golia poklical v pisarno. Prereševal sem vest, ki mi pa slučajno ni imela takrat kaj posebnega očitati in sem korajžno vstopil:

„Sem slišal, da bomo igrali tvojo novo igro, gospod ravnatelj. Ali bom jaz kaj zaposlen v njej?“

„Ne boš,“ mi odgovori ravnatelj že malo pomirjen, „ampak na tole mesto prideš.“

„Kam?“ vprašam jaz.

„Na tole mesto, kjer sedim zdaj jaz!“ mi odgovori.

„Ravnatelj si postal. Dekreta sicer še nimamo v rokah, toda imenovanje bo dospelo v kratkem iz ministrstva.“

„Mi smo že obveščeni.“ Meni je postalo črno pred očmi; kakšen sem bil v obraz, ne morem vedeti, čutil pa sem, da se mi po licu izprehaja kri kot ob povodnji Ljubljaniča po barju.

V ravnateljevi pisarni je lahko igralec pripravljen na vse, na veselo presenečenje in na bridko razočaranje. Slehemi je tu že kaj neprijetnega doživel.

Jaz tudi in še čestokrat. Vendar sem bil skoraj vselej nekako pripravljen, ker mi je vest pred vhodom v pisarno ni nikoli nič prizanašala, temveč je vedno glasno ropotala.

Kaj takega pa nisem pričakoval. V meni je naraščal tih odpor. Kdor mi zdaj tega še ne verjame, mi bo že verjel pri zadnjih vsticah te povesti.

In ta odpor mi je narekoval besede:

„Ali tega ni mogoče preprečiti, gospod ravnatelj?“

Ravnatelj je mirno odgovoril: „Za enkrat ne!“ No, da ne boš preveč v skrbeh: ravnatelj si postal v moji novi igri Srce igraček. Tam boš igral vlogo ravnatelja gledališča. Ti je prav.

Malo sem se oddahnil, se nasmešnil in si eno izmislil: „Dobro! Toda, če sem že moral eno

uro po žerjavici plesati, si dovolim prositi za nagrado. Igrajva naprej! Prosim, da nikomur ne poveš, da je to samo šala in igra.“

Obljubil mi je ravnatelj, segel mi v roko in sem odšel. Po stopnicah sem šel mimo, udobno kot v domači hiši in delal sem se, kot da bog ve kaj premišlujem.

Na hodniku so me pozdravljali uslužbenci in kolegi popolnoma drugače kot doslej.

Naj me, si mislim, saj se to tudi spodobi. Ko sem hotel iz gledališča, mi je sluga odprl vrata.

Je kar v redu, da mi jih odpiram, si mislim, komu pa jih bo, če ne meni!

Saj sem postal ravnatelj Drame.

Kar se je zgodilo naslednja dva dni z menoj, tega ne pove noben jezik, ne opiše nobeno pero. Jasno je, da so se hoteli moji tovariši živeti v nove razmere glede na moje novo ravnateljstvo. To se je zgodilo pri vsa-

kem natančno tako, kakršnega značaja je pač bil. Večina so se izkazali, da me imajo še naprej radi in to me je neskončno veselilo. Tudi ljudje in znanci po mestu so to preizkušnjo odlično prestali, vendar so se čuli glasovi glede mojega ravnateljstva in mojega političnega prepričanja:

„Klerikalec je, z oči mu se bere.“ — „Star zakrknjen liberalec bo.“ — „Levičar je, nihče bi mu ne prisodil, tako se zna skrivati.“ — „Vetmjak je in pri vsaki stranki ima nekaj udinjnega: tam javno mnenje, tu pero, tam jezik; prepričanje pa tava po sredi in čaka, kje mu bodo odkrili največ. Sodobnik, kakršnega zahteva pač naše razmerje!“

Drugi večer sem bil povabljen na večerjo k znani in ugledni družini. Mislim sem si: „Ne vabite igralca — vi vabite ravnatelja.“ In nisem se zmotil. Že pri drugem kozarcu me gospodar prime za rokav in reče: „Sami ste rekli, da ima moja mlajša hčerka talent za gledališče in da ji hočete uglediti pot, zdaj pa upam, da boste besedo držali.“

To se mi od skrbnega očeta še ni zdelo nič napačnega, tudi od nekaterih kolegov ne, ki so mi svetovali, naj odslej bolj pazim na obleko in zunanost

izjavo, sem začel dvomiti, če ni morda le res in sem bil pošteno v precepu.

„Tak poglejte no,“ si pravim, saj zdaj bo pa le res. In končno, zakaj bi pa to ne bilo mogoče? Prava prisma sem bil, ko sem se delal tako skromnega. Kaj mi pa manjka za ravnatelja? ! Treba se bo pač politično malo orientirati — kot se temu pravilno pravi — in ravnatelja imam v žepu za lepo število let. In če se prav preudari, ti moj ljubi bog, kakšna imenovanja smo že doživeli zadnje čase, človeku se kar oči obračajo, ko jih gleda posedati po tronih, vetmjake in enodnevnike...“

Prišel sem pri tem premišljevanju veliko greha zoper priložnost in napuh se je mogočno razbohotilo po borih gradicah bivše moje skromnosti.

Ima pa te napake (mislim umetniški napuh, da o poslednjem gledališkem napuhu sloh ne govorim) eno samo slabo stran:

plah in da naj bom glede gostiln in kavam bolj izbirljen. Toda premnogi dobri ljudje so ob tej priliki govorili o meri take, da se mi je kar črno delalo pred očmi. Večkrat sem si mislil: „Poglej, kaj si slišal o sebi! Če bi ne postal ravnatelj, ne bi nikoli tega zvedel.“ Vendar pa moram reči nasploh, da je bolje, če človek ne ve, kaj vse ljudje o njem mislijo. Tako jih vsaj spoštuješ, dokler misliš, da oni tebe spoštujejo. Spoznal pa sem tudi toliko hinavstva, obrekljivosti, dvočnosti in zavijanja, da mi je bilo za enega ravnatelja kar preveč.

Naenkrat se je zgodilo nekaj strašnega.

Iz ministrstva je prišel tiste dni v Ljubljano nek uradnik in na hitro so ga vprašali, kako je to z mojim ravnateljstvom in če je res. Temu gospodu se je pokadilo pod nosom, ko je videl, da provinca več ve kot on na vrelcu uradniških napredovanj in je naravno potrdil, da je res in da sem v resnici postal ravnatelj! Samo da ne bi ljudje mislili o njem, da nič ne ve in da nima pri imenovanjih nič besede.

Ko sem slišal za to njegovo

Podi te brez počitka neznanu kam, da reva sam ne veš več, do kje si pridiral, — ustaviti pa se ne moreš.

Vrnil sem se k ravnatelju in sedel uničen na stol.

Ravnatelj: „No, kaj praviš?“

Jaz: „Pravega hudiča sva skuhala.“

Ravnatelj: „Ali zdaj veš, kaj se to pravi?“

Jaz: „Rajši bos na Višarje, s polenom na rami!“

Sedela sva kot po dolgi rokoborbi, kot onemogla utopljenca, ki ju je vrglo na breg, kot pogorelca pred poslednjimi ožganki.

Ko sem šel domov, sem se smehljaj, toda močno se mi je zdelo, da je v tem smehu dokaj kislice.

Doma sem našel na mizi šopek cvetic, buteljko in pismo.

Odprem pismo: „Dobro ste se držali! Izpijte ga na svoje zdravje.“ Brez podpisa.

Odprem steklenico: vino imenitno, staro in pristno! Ko ga poskusim, si oddahnem in zamrmram v globokem prepričanju: „Končno nekaj pristnega v vsem mojem ravnateljstvu!“

NOČ NA POLJANI

Konec je že vendar dneva trdnega, nemi mega, legel je popotnik v travo sredi polja šimega.

Ko pa je ležal in gledal v tihne zvezde vrh neba, prišla mu je v srce misel, misel bila žalostna:

„Ni mi s tarsišev prijaznih, dobrih sester, bratcev ni, oh, da bi mogel bi počiti vsaj pri gorki ljubici!“

Lepa, gzdava devojka postelj bi narejala in ozirala se name in poredno smejala.

Govora bi veselil se in smehljajta njenega in nič več se ne bi čutil tako zapuščenega...“

DRAGOTIN KETTE se je rodil 1. 1876 na Premu na Notranjskem. V letih 1895-96 je živel v Vodmatu, se družil s Cankarjem in zahajal k Mumu v cukrarno. Z Murnom sta se mnogokrat podala med polja in travnike Kodeljevega, Štepanje vasi, Studenca in Zadobrove ali rebri Golovca. L. 1998 je bil zaradi bolezni oproščen nadaljnega služenja vojaškega roka (v Trstu) in se naselil v cukrarni, kjer je spomladi 1. 1899 umrl za jetiko. Bil je mojster modernega soneta in iz bogate njegove tvornosti smo izbrali:

III. SONET IZ CIKLA TIHE NOČI

Zdihtljaji so samotne duše cveti, ki se odpro tedaj, kadar zasveti nebeško sonce v čašo tenkozomno, oko nebeško v moje srce bomo.

Daj, ljuba, duše tajni vrt odpreti, približaj ročicam obraz razvneti, oko približaj svoje čudotvorno, da soncu nagnejo se mu pokorno

in spleti liste nade zeleneče in rožice ljubezni pregoreče in lilije srca, očitega...

Dve rožici pa ti daruj mi tudi obraza ljubega, zakritega, dve liliji pa svojih belih grudi.

IV. SONET IZ CIKLA ČRNE NOČI

In topo zre oko v ponočni svet, brezmiselno, brezčutno, brezizrazno, po nebu plava mesec tih in bled, na črno zemljo sije neprijazno.

Zato sem torej celo vrsto let gojil krepost s tak verno, vročo, blazno ljubavjo in skrbjo kot nežni cvet, da srce moje bude prazno, prazno!...

Zato? ... Sicer pa prav se mi godi! V pekel razuma ni bilo mi treba žeteti, ne se dvigati do neba,

lepo na zemlji rajši hodil bi, pil sladko vince, da bi se omamil, in zjutraj se na polnih grudih zdramil.